

Становище

на доц. д-р Миряна Янакиева

за трудовете на доц. д.н. Александър Панов,

представени на конкурса за професор по теория на литературата

в Институт за литература при БАН

Доц. д.н. Александър Панов участва в обявения от Института за литература при БАН конкурс за професор по теория на литературата с над двадесет публикации, издадени след заемане на академичната длъжност „доцент”. Основният сред тези трудове е вторият том от неговото мащабно двутомно монографично изследване „Поезията на Христо Ботев”, излязло от печат през пролетта на тази година. Първият том, озаглавен „Художествена система на Ботевата поезия”, беше успешно защитен през 2011 г. като дисертация за придобиване на научната степен „доктор на науките”. Със създаването и на втория том „Песни и стихотворения” от Христо Ботев – структура, основни сюжети и символични образи” доц. Александър Панов се изяви като автор на най-внушителното и всеобхватно изследване върху поетическото творчество на Христо Ботев за последните няколко десетилетия. Двата тома на неговата монография, всеки с респектиращия обем от над 400 страници, са обединени от задълбочено и детайлно промислена концепция, която позволява изграждането и убедителното утвърждаване на един цялостен образ на Ботевата поезия – от нейните вътрешно-структурни отличителни свойства до механизмите на нейното социално въздействие. Постъпателната логика на това изграждане изглежда по следния начин: от конструиране на модел на Ботевата художествена система чрез задълбочен анализ на трите ѝ основни аспекта – автор, жанр и стил, през осмисляне на композиционното решение, предопределило подредбата на Ботевите стихотворения в „Песни и стихотворения от Ботйова и Стамболова”, до изключително подробен, търпелив и компетентен коментар на всички Ботеви стихотворения, в резултат на който е постигната пълна реконструкция на съвременния за поета контекст на възприемане на неговото творчество.

В методологическо отношение трудът се характеризира с умелото съчетаване на различни, но в замисъла на Александър Панов много добре взаимно допълващи се подходи. Сред тях бих различила метода на т.нар. романтическа херменевтика, за която

от най-голямо значение за разбирането на даден литературен феномен е именно реконструирането на обществения и културен контекст на първите му възприематели, структуралния анализ, архетипалната критика. Възможностите на тези методи са използвани от автора по оригинален начин, който му е позволил ярко да открие уникалното за Ботевото време, а и не само за него, взаимодействие между текст и контекст, отличително за поезията на Ботев. Изтъквам това, защото, както трудът на Александър Панов ясно показва, Ботевият поетически текст не само е поел в себе си и творчески преработил редица ключови елементи от съвременния му мисловен и словесен контекст, но на свой ред е изиграл ненадмината роля за дълбокото преобразуване на същия този контекст. Така е осъществена една от най-важните основни цели на автора на труда – от една страна, да се реконструира социалното битие на „Песни и стихотворения” от гледна точка на тогавашната парадигма на функциониране на словесното изкуство, а от друга, да се види как чрез своите стихотворения Ботев съумява да пре моделира установения начин на мислене и ценностен усет на съвременниците си.

Както сам доц. Панов основателно посочва, неговото начинание да разчете Ботевите стихотворения през модуса на социалното им битие „открива пътя” към нови, незабелязвани досега интертекстуални връзки. Тези връзки изплуват на повърхността, образно казано, в резултат на откритието на Александър Панов, че при подредбата на 16-те свои стихотворения, с които участва в сбирката „Песни и стихотворения”, Ботев е изградил модел на концентрично-кръгова композиция с център стихотворението „Хаджи Димитър”. Оттук и идеята да се анализират в междутекстов план всички двойки стихотворения, намиращи се на еднакво отстояние от този център. Подходът се оказва не само оригинален, но и плодотворен с оглед на това, че, по думите на изследователя, откритият от него принцип на структуриране на Ботевата поетическа книга задава и специфична „интерпретационна програма”, която внася нови моменти в четенето и разбирането на всяко отделно произведение.

Подобни реконструиращи жестове като този, който Александър Панов е извършил със завидна последователност, винаги ни поставят пред трудния и вероятно неразрешим въпрос за субекта на така реконструирания композиционен модел. С каква степен на вероятност и доказуемост би могло да се твърди дали този субект е самият поет или е литературният изследовател на неговото творчество? Мисля, че Александър Панов е поел риска да навлезе в тази неразрешима ситуация, без да се опитва да прикрие или да избегне едно важно следствие от подобна мащабна реконструкция като

тази, с която се е нагърбил. Следствието се състои в това, че изследователят ще трябва в името на своя замисъл да окаже на моменти и известна принуда върху текстовете от изследвания корпус. Затова, както посочва доц. Панов, ако искаме да построим идеалната композиционна схема на Ботевата книга, *трябва*, съгласно установения модел, броят на елементите да е нечетен – стихотворенията тук обаче са 16. Първата и последната творба *трябва* да са еднакво значими – в случая обаче това са стихотворенията „На прощаване” и „Ней”, а тяхната еднаква значимост съвсем не е очевидна. Справянето с това „трябва” е едно от специфичните достойнства на труда. Откривам изследователска смелост и почтеност в избора на Александър Панов да провери и приложи докрай своята концепция, дори и на моменти това да води до отделни спорни твърдения в анализа на някои от стихотворенията. В своята цялост обаче концепцията е принципно защитена, а високото литературно съзнание на Ботев е доказано с нова сила, защото на какво друго, ако не на високо литературно съзнание е признак промислената композиционна подредба на една поетическа книга.

Втората част на разглеждания том, озаглавена „Коментар на основни мотиви, символични образи и връзки с културната традиция в текста на „Песни и стихотворения” е с неocenim принос както в научно-изследователско отношение, така и за преподавателската работа. С този начин на представяне и обяснение на Ботевите стихотворения Александър Панов поставя едно ценно начало, което, ако бъде последвано, ще допринесе изключително много за пълноценното общуване на днешните читатели с литературната класика. Създаването на такива коментирани издания на класически автори и творби е позната и широко прилагана практика в други европейски страни, но у нас тя липсва, а все по-осезателна става нуждата от нея. Трудът на Александър Панов предоставя успешен модел, по който да се ориентира разгръщането на подобна практика и у нас. Както самият той посочва в анотацията на втория том от своята монография, моделът се състои в детайлно обяснение на всички използвани в стихотворенията на Ботев символични образи, мотиви, изразни средства, преки и скрити цитати, полемики и позовавания на културната традиция. Не може да има никакво съмнение, че зад всичко това стои огромна и отговорна изследователска работа.

И разгледаната дотук монография върху поезията на Ботев, и останалите съчинения на Александър Панов, представени на настоящия конкурс, затвърждават неговия профил на учен в областта на хуманитаристиката. Отличителната черта на неговия научен подход, който, макар да не остава неизменен през годините, може да се

определи като постоянен и устойчив, се изразява в съчетаването на близко аналитично четене на литературния текст с осмисляне на литературните факти през широката призма на културологичните и антропологичните изследвания. Характерни за неговия стил са подредеността и ясната логика на изложението, обширната аргументация и солидно подкрепените изводи.

Основавайки се на посочените свойства на научното дело на доц. Александър Панов, убедено давам своя положителен глас за избирането му на научната длъжност „професор” в Института за литература при БАН.

1.11.2012

Доц. д-р М. Янакиева .....